

ERDŐS ANDRÁS PATRIK

erdandrasp@gmail.com

doktorandusz (ELTE, Történelemtudományi Doktori Iskola)

Egy elfeledett hadjárat csatái és mindennapjai

Battles and Everyday of a Forgotten Campaign

UFFINDELL, ANDREW (2021): *Napóleon 1814 – Franciaország*.
Budapest, Peko Publishing. 536 o.

DOI 10.14232/belv.2022.1.12
<https://doi.org/10.14232/belv.2022.1.12>

Cikkre való hivatkozás / How to cite this article:
Erdős András Patrik (2022): Egy elfeledett hadjárat csatái és mindennapjai.
Belvedere Meridionale vol. 34. no. 1. 167–173. pp

ISSN 1419-0222 (print)
ISSN 2064-5929 (online, pdf)

(Creative Commons) Nevezd meg! – Így add tovább! 4.0 (CC BY-SA 4.0)
(Creative Commons) Attribution-ShareAlike 4.0 International (CC BY-SA 4.0)

www.belvedere-meridionale.hu

A Peko Publishing 2021-ben jelentette meg magyarra fordítva a neves brit hadtörténész, Andrew Uffindell grandiózus munkáját, amelyben a hatodik koalíciós háború végét, az 1814-es franciaországi hadjáratot elemzi imponáló részletességgel és alaposággal. Uffindell figyelme egyáltalán nem korlátozódik a hadműveletekre, nagy figyelmet kapnak a civil lakosság szenvedései, Franciaország koalíciós megszállása, a partizánok, a háborús propaganda, valamint a lakosságot és a hadakat egyaránt tizedelő betegségek is. Kisebb részben pedig Napóleont övező legendák – ilyesmiben nem szűkölködünk – elosztatására is sor kerül.

A könyv alapvetően négy részre tagolódik: a januárban megindított invázióhoz vezető eseménysor, s a szemben álló felek alapos bemutatása képezi az első fejezetet. A második fejezet a hadjárat tényleges leírása, annak története, hogyan kényszerítették térdre a hadvezéri fogásait tekintve briliánsan küzdő francia császárt túlerőben lévő ellenségei. A harmadik fejezetben kerül sor a hadi események összefoglaló elemzésére, s annak megítélésére, mi igaz a Napóleonnak tulajdonított zsenialitásból. A negyedik fejezetben a fókusz a civil lakosság megpróbáltatásaira helyeződik át, mindarra, a szűk hadtörténeti megközelítésen jelentősen túlmutató árnyalásra és kontextualizálásra, amelynek elemeit fentebb megemlítettem.

A tartalmi ismertetés előtt szót kell ejteni arról is, hogy a fordítás rendkívül igényes és szak-szerű. Molnár György neve immár garancia lehet arra, hogy hadtörténeti munka szabatosan lesz átültetve anyanyelvünkre, hiszen John Keegan műveinek és más híres második világháborús könyveknek (például a *Civil katonáknak*) fordítójáról beszélünk. Munkája pedig (Gondos Lászlóéval egyetemben) a jól megszokottól korszaknyi távolságra is egyértelműen megállja a helyét.

Persze nem minden a gördülékeny fordítás, nagy szerepet játszik a kötet olvasmányosságában, hogy Uffindell gyakorlatilag azonnal képes elgondolkodtatni az embert, és átértékelni a történelmi ismeretével kapcsolatos sztereotípiákat. Az első gondolatok egyike ugyanis az, hogy a legendásan kudarcos 1812-es oroszországi hadjárat és a *Grande Armée* pusztulása nem volt akkora csapás a francia háborús erőfeszítésekre nézve, ahogy elsőre tűnhet. Akkor ugyanis a császár még sikeresen toborzott új hadsereget, s indított új hadjáratot Közép-Európában 1813 tavaszán, a hadszerencse megfordításának valódi esélyével.¹ Az igazi katasztrófát Lipcse jelentette, a „népek csatája” után ugyanis a hatodik koalíció a Rajnáig űzte Napóleon megtizedelt seregét, s decemberre készen állt arra, hogy átlépje az akkor Franciaország határát jelentő folyót.

Napóleon európai hegemoniája összeomlott, s a francia anyaországban is minden eresztékében recsegett-ropogott a hatalma. A kimerült, kivérzett, elszegényedett ország csak nehézkesen tudta előteremteni az újabb hadjáratához szükséges élőerőt és eszközöket. A „márialujzákat”, ahogy a császárnő által kihirdetett sorozás nyomán nevezték a frissen behívottakat, igencsak rohammunkában kellett kiképezni, nem ritkán csak a hadjárat alatt tanultak meg lőni. Nem állt rendelkezésre kellő mennyiségű és minőségű uniformis sem. Egy segédtsízt így emlékezett vissza az 1814. januári állapotokra:

„Sokan ezek közül a rögtönzött katonák közül abban a ruhában indultak útnak azon estén, amelyben jöttek, mert nem találtak maguknak való egyenruhát. E szerencsétlen emberek közül számosan életüket vesztették Saint-Diziernél [ez volt az első csata, amelyet Napóleon személyesen irányított] már a következő napon, és anélkül haltak meg, hogy abban az örömben lehetett volna részük, hogy francia uniformist viselnek.”²

Élőerővel ugyanakkor a támadók sem álltak igazán jól. Poroszország és Ausztria az utolsó tartalékait élte fel, az osztrák hadvezetés annyira ereje végén járt, hogy kimondottan óvakodott a nyílt csata vállalásától. Az oroszoknál ez a probléma kevésbé állt fent, de Sándor cárt és hadvezéreit cserébe nagyon feszélyezte, hogy németajkú szövetségeseik ágyútölteléknek akarják őket használni. A heterogén (osztrák-porosz-orosz) hadvezetés és a három uralkodó (udvartartással

¹ Az igazsághoz hozzátartozik, hogy mindezt nem Uffindell írja le először, még ha az olvasók egy része frissen is találkozhat ezzel az értékeléssel. Hasonlóan látja a francia császár oroszországi vereségét pl. Adam ZAMOYSKI is a bécsi kongresszusról szóló monográfiájában. L. ADAM ZAMOYSKI (2016): *Napóleon bukása és a bécsi kongresszus*. Ford. Sós-kuthy György. Park Könyvkiadó.

² UFFINDELL 2021.. 51.

együttes) jelenléte külön kihívást jelentett. Schwarzenberg főparancsnok, aki éles csatahelyzetben egyáltalán nem viselkedett impulzívan, egy ízben így fakadt ki:

„*Embertelen, mit kell kiállnom és elviselnem ennek a sok puhánynak, piperkőcnek, excentrikus tervezőnek, intrikusnak, idiótának, pletykafészeknek és kisstílusú kritizálónak a társaságában [...]*”³

A koalíció mintegy 250 000 katonát állított csatarendbe, két seregtestbe szervezve, s a karácsony előtti napokban egy széles szakaszon átlépték a Rajnát. Kezdeti előrehaladásuk óvatos volt, de nem kellett sietniük; a toborzási és ellátási nehézségekkel küszködő francia hadsereg a hadjárat első hónapjában nem volt olyan állapotban, hogy érdemi ellenállást fejtessen ki. Mire Napóleon január 26-án megérkezett a hadszíntérre, hogy személyesen vezesse csapatait, helyzete az újévihez képest drasztikusan megromlott.

Bár az nem volt reális, hogy a határon feltartóztassák a koalíciót, Uffindell hangsúlyozza Napóleon felelősségét abban, hogy az invázió első szakasza sikeres lehetett. A Párizsba visszatérő uralkodó nem kontrollálta a hadszínteret, s nem is nevezett ki senkit arra, hogy megtegye ezt. Marsalljai megannyi külön sereggént védekeztek és hátráltak, holott egyedül a koncentrált hadvezetéssel lassíthatták volna le a nagy számbeli fölényt. Így viszont a Rajna mente, Elzász, Lotaringia és Burgundia egyaránt a szövetségesek megszállása alá került, s Schwarzenberg tábornagy már félúton járt Párizs felé.

A francia uralkodónak sajátos stratégiához kellett folyamodnia, a koalícióval ugyanis csak nagyjából 110-120 000 katonát tudott szembevetni, akikkel a Párizsba vezető utakat is el kellett állni, így nem tudtak egyetlen sereggént funkcionálni ebben a létszámban. Napóleon sosem vezetett csatába egyszerre 50 000 főnél több katonát, sokszoros túlerővel kellett ilyen módon szembeszállnia. Elgondolása arra épült, hogy a két, egymástól viszonylag távol menetelő koalíciós sereg közötti résbe benyomulva külön-külön mér rájuk csapásokat; ügyelve arra is, hogy az egyes seregtesteket is részenként kell szétvernie. Gyors mozgású csapatokra, és páratlan taktikai érzéke volt szüksége a sikerhez, hiszen úgy kellett negyedmillió ellenséges katonával szembeállnia, hogy a harcmezőn sose legyenek vele szemben túlerőben. (Természetesen a szövetségeseknek is voltak koordinációs és hadtáp-problémáik, de fixen a francia élőerő két-háromszorosával számolhattak.) Végző célja azonban Napóleonnak, mondhatni hagyományosan, az volt, hogy egy nagyszabású átkaroló hadművelettel ejti majd csapdába a szövetséges seregeket.

Mostoha körülményekkel kellett szembenéznie a harcoló feleknek. 1814 évszázados léptékben is hideg tele az előre kalkulálhatónál is elviselhetlenebbé tette a téli hadviselést. Emellett a hadjárat egy földrajzilag szűkös (14-15 000 négyzetkilométeres) területen folyt, amelynek a közepére *Champagne pouilleuse*, azaz „kopár Champagne”, egy kietlen síkság esett, az amúgy is nehézkes ellátási viszonyokat még inkább megnehezítve. Párizs hiába volt a francia birodalom legjobb útjainak csomópontja, a hadi manőverezés nagyját csak papíron létező, sáros-fagyos vicinális utacskákon kellett a francia hadseregnek végrehajtani, a birodalmi úthálózat sugaras szerkezetének (és az alsóbbrendű utak rossz állapotának) köszönhetően. A francia seregnek külön kihívást jelentett, hogy eleinte nem volt hidásztrénje, azaz szállítható pontonhídja.

Az egész hadjáratra az nyomta rá a bélyegét Napóleon szemszögéből, magyarázza Uffindell, hogy a haditerve sikeres végrehajtásához folyamatosan meg kellett volna ragadnia a kezdeményezést. Azonban Párizs védelmének kényszere miatt a hadjárat menetét nem ő diktálta,

³ Uo. 55.

rendszeresen reaktív szerepbe kényszerült és rendkívül egyszerű manőverekkel is kizökkentette őt a koalíciós hadsereg. Január végén Blücher tábornagy porosz-orosz hadoszlopai túlságosan megközelítették Schwarzenberg osztrák-német-orosz seregét, ezért, hogy ne egyesülhessenek, a császár Brienne-nél támadást indított Blücher ellen.

A csata taktikai siker volt ugyan, ám stratégiaileg egyértelmű melléfogás, ugyanis három nappal később a közeli La Rothière körüli mezőkön mintegy 90 000 szövetséges katona rontott rá Napóleon feleakkora haderejére. A francia sereg vesztesége a két, egymással szorosan összefüggő csatában a 10 000 főt is felülmúlta. További ezek dezertáltak és négy tábornok is meghalt – a hadjárat egész további szakaszában nem esett el ennyi francia főtiszt összesen. Az Aube folyón túlra visszavonuló császári csapatok kudarcát csak az a (nem elhanyagolható) körülmény menti, hogy a Császári Gárda még nem állt rendelkezésre, így friss, néha alakzatot tartani is alig tudó sorozottakkal kellett a frontális rohamokat, sőt, Brienne-ben az utcai harcokat lebonyolítani.

Napóleon villámgyorsan rendezte a sorait, s minthogy immár a Gárda is rendelkezésre állt, újra nekifoghatott terve megvalósításának. Merőlegesen északnak indulva a Marne déli partján Párizs felé vonuló Sziléziai Hadsereg (Blücher hadserege) oldalába támadt, megkezdve azt a hadműveletet, amelyet katonai zsenije egyik legnagyobb megnyilvánulásának tartanak egész, hosszú pályafutását nézve. Február 10-én Champaubertnél, 11-én Montmirailnál, 12-én Château-Thierrynél, 14-én Vauchampsnál mért vereséget részenként a Sziléziai Hadsereg, legalább minden negyedik katonáját megölve vagy fogságba ejtve a porosz-orosz erőknél. Blücher kénytelen volt észak felé, a Marne folyó mögé, Châlons városába visszavonulni, s legalább erősítéseinek beérkezéséig ott pihenni. Döntő vereséget azonban nem szenvedett, veszteségeit pedig nagyjából pótolták is az érkező tartalékok.

A császár folytatni akarta az üldözést, ám a koalíciós főszereg ekkorra már 35 mérföldre megközelítette Párizst, ez pedig megkötötte a kezét. Meg kellett védenie a fővárost, uralmának maradék legitimitása függött ettől. Uffindell úgy értékeli, máskülönben ennél a pillanatnál nem lett volna nagyobb esélye Napóleonnak kedvező békét kiharcolnia. Azonban ahelyett, hogy a Marne mentén lefelé zúdulva Schwarzenberg tábornagy hátába kerül, elvágva az utánpótlási vonalait, szemből kellett vele felvennie a küzdelmet.

Napóleon ismét koncentrált csapatait, s miközben Schwarzenberg hadserege – értesülve Blücher visszavonulásáról – vissza akart húzódni védekező állásokba, megkezdte a támadást. Mormant és Montereau (február 17-18.) csatái nagy győzelmek voltak a harctéren, de stratégiaileg nem bizonyultak elégségesnek. Bajtársaik kitartó ellenállásának köszönhetően az osztrák-német-orosz hadsereg nagy része rendezetten tudott visszavonulni, így a nagy csapat sikerült elhárítani. Tekintettel arra, hogy serege nagy, utánpótlása pedig igen szűkös volt, Schwarzenberg Troyes városát is feladta. Napóleon azonban nem tudta kihasználni a pillanatnyi előnyt, mert időközben Blücher újra támadásba lendült északon.

Állítólag Montereau-nál hangzott el a híres mondása Napóleonnak, miszerint „*még nem készült el az az ágyúgolyó, amelynek meg kellene ölnie engem*”, de a szerző szerint szinte biztos, hogy nem mondott ilyet. Mint arra Uffindell felhívja az olvasó figyelmét, a hadvezérek aligha szellemes-hősködő mondásokon török a fejüket egy csata közepén. Logikusan nézve sem hihető a történet, a császár ugyanis egy belőhetetlen magaslaton állt, aligha veszélyeztette a völgyből érkező ellenséges ágyútűz.

Miután Marmont és Mortier császári marsallok egy alig ismert, de bravúros csatában meghiúsították a Sziléziai Hadsereg újabb támadását Párizs ellen, Napóleon ismét északra kezdte szorítani ellenségeit. Először győzelmet – de kicsi, és kimondottan véres győzelmet – aratott Craonne falunál március 7-én, majd Laon városa alatt bonyolódott kétnapos felőrlő küzdelembe (március 9-10.), amelyből végül vissza kellett vonulnia. A Marne-tól északra folytatott hadmozdulatok nem hoztak különleges eredményt, de tovább apasztották Napóleon seregét.

A patthelyzetbe került császár gyors győzelemre vágyott, hogy ellensúlyozza a laoni kudarcot, s ezt leggyorsabban Reimsnél kaphatta meg. Március 13-án erőltetett menetből elfoglalta a várost, s ezzel ismét olyan pozíciót vett fel, ahonnan bármerre tovább támadhatott. Helyzete azonban nem volt irigylésre méltó, hiszen továbbra is két, nála nagyobb létszámú hadsereggel kellett megküzdenie, az idő pedig nem neki dolgozott. Nem hazudtolva meg magát, végül a legmerészebb opcióval (eredeti tervének a hadi helyzetre adaptált változatával) élt, és délre indult, az Aube felé, hogy rárontson Schwarzenberg háromszor nagyobb hadseregére. Az osztrák főparancsnok azonban ezúttal eltökélte, hogy megállítja Napóleont. Az arcis-sur-aube-i kétnapos csata (március 20-21) könnyen végződhetett volna katasztrófával is a sokszoros létszámhátrányban lévő franciák számára, ám a koalíciós hadvezetés tétovázása miatt végül rendezetten sikerült visszavonulni a folyó túlsó partjára.

Napóleonnak emelnie kellett a tétet, mert népszerűsége az eldöntetlen hadi helyzet miatt vészesen megcsappant. Úgy döntött, ellenségei mozgásától függetlenül végrehajtja azt a nagy átkaroló hadműveletet, amit a hadjárat elejétől meg akart valósítani, és mélyen Kelet-Franciaországban zilálja szét az ellenséges utánpótlási vonalakat – miközben, remélte, a támadókat is maga felé csalogatja, el Párizstól. Némi kezdeti zavarodottság után azonban a szövetségesek átláttak rajta, s csak imitálták az üldözését, főerejük Párizs felé nyomult, lezárni a hadjáratot.

A hadjárat utolsó pár hetét – értékel Uffindell – kimondott bizonytalankodás jellemezte a császár részéről, nem volt biztos abban, sikerült-e megvezetni a szövetséges hadvezetést, s hogy ennek megfelelően merre induljon. Intuíciója ezúttal cserbenhagyta őt. Végül március 27-én, Párizs súlyos fenyegetettségének a fényében visszaindult a fővárosba, ám elkésett a hadjárat legnagyobb csatájából, csak a kapituláció híre jutott el hozzá március 31-én.

Napóleonnak volt még 70 000 katonája, de elvesztett gyakorlatilag minden mást. Ezzel együtt nem tett le rögtön a harc folytatásáról, s csak április 4-én sikerült őt meggyőzni arról, hogy mondjon le a trónról előbb a fia javára, majd a hadsereg egy részének elpártolását követően feltétel nélkül. Immár végbemehetett a Bourbon-dinasztia restaurációja. Amely, jegyezzük meg, egyáltalán nem volt magától értetődő, még február közepén is vitakérdésként kezelték a szövetségesek, hogy Napóleon uralkodó maradhat-e. A könyv komoly erénye, hogy szinte észrevétlenül erre a politikai csatározásra, illetve a hadi helyzet változékonysága miatt komollyá sosem érő béketapogatózásokra is igen részletesen kitér.

Magáról a hadjáratról Uffindell azt a végkövetkeztetést vonja le, hogy Napóleon, bár céljait nem tudta elérni, de katonai zsenijét abszolút megmutatta. Taktikája a mozgékonyaságra, az állandó manőverezésre, a professzionális felderítésre, és a – minden környezeti körülmény dacára – kedvező logisztikai rendszerre épültek. Leszögezi ugyanakkor, hogy még legszebb győzelmei is viszonylag nagy élőerő-veszteségekbe kerültek, amely részben csapatainak hullámzó minőségéből, de részben az ő elsöprő frontális támadást erőltető hadvezetési stílusából is következett.

Ahol csak tudott, nagyban támaszkodott a Császári Gárdára, illetve a lovas alakulatokra, különösen utóbbiak voltak elengedhetetlenek a látványos győzelmekhez.

A hadjárat végső kimenetelével kapcsolatban a szerző megjegyzi: a szövetségesek nagy előnye abban állt, hogy nekik nem kellett nyerni, elég volt nem veszíteni. Számbeli fölényük és sokszor kimondottan óvatos hadvezetésük garantálta azt, hogy ne kelljen döntő csatát vállalni, illetve, hogy ne adjanak feleslegesen támadási felületet Napóleonnak. Vereségeik nem voltak a korábbi koalíciós háborúkéhoz mérhetőek, 16 000-nél több szövetséges katonát nem sikerült egyszerre legyőznie a francia seregnek. Az idő is nekik dolgozott a kisebb erőforrásokból merítő, saját területén háborúzó császárral szemben. Mindemellett Napóleon túlságosan kötve volt Párizshoz, a főváros védelmi kényszere korlátozta katonai manővereit, s amikor ezt illetően kénytelen volt kockáztatni, végül veszített is.

A császár a lelkek háborúját, a propagandaküzdelmet is elveszítette. Vaskézrel irányított sajtóbirodalma annyira kritikátlanul és túlzóan pozitív képet festett a hadi sikerekről, hogy egy idő után a párizsi utca népe már a valóban igazat sem hitte el. Még az ellenség démonizálása is csak ideig-óráig rázta fel a lapok olvasótáborát. Ezzel szemben a szövetségesek mérsékelt propagandája Uffindell megítélése szerint kimondottan használt az ügyüknek. A koalíció legfőbb, folyamatosan sulykolt állítása az volt, hogy nem megbüntetni akarják a franciákat, nem az ország ellen viselnek háborút, hanem az igazságos és tartós béke gondolata vezényli őket, amelynek az egyetlen akadálya kizárólag a császár.

Uffindell megjegyzi, a legfontosabb kihatása a történelmi emlékezetben az 1814-es hadjáratnak a Napóleon-kultusz cementálása volt. Alattvalói többsége eddigre nem kedvelte az önkényes császárt, aki képtelen volt lezárni végtelennek tűnő háborúit, s az 1810-1812-es gazdasági válság miatt az életszínvonal a háborúzástól függetlenül is csökkent. Franciaország hősiei védelme a behatoló ellenséggel szemben egy olyan szerep volt, amelyre a bonapartista emlékezetnek kimondottan szüksége lehetett. Segített ebben a mitizálásban az is, hogy a végső csatát nem ő személyesen veszítette el, s hogy tábornokai átállása miatt kellett lemondania a trónról. Végül is az ellentmondásoktól terhelt, irreális elvárások súlya alatt nyögő Bourbon-monarchiával való összehasonlítás, illetve a korábbinál szabadelvűbb 1815-ös „száznapos uralom” teremtette meg azt a Napóleon-emlékezetet, amely a zseniális hadvezér mellett az államférfiből is csak a szépet emelhetette ki.

Miközben Napóleon alattvalói mellett dübörgött el a történelem, ők csak túlélni szerettek volna. Marne és Aube megye lakói szenvedtek a beszállásolástól, a rekvirálástól, a különböző uniformisú katonák erőszakoskodásától. Gyakran kényszerítették őket munkára is, főleg hídjavítás céljából. Néhány pozitív történet is napvilágot látott, megesett, hogy a nyelveket jobban beszélő tisztek tudtak fraternizálni a lakossággal, de alapvetően nélkülözést hozott rájuk a háború. Mivel a hadseregek egy tifuszbajrány dühöngését is magukkal hozták, a civil lakosság tömegesen halálozott el a háborúban, számszerűleg még nagyobb léptékben is, mint a katonák. Aube megyének elképesztő módon minden nyolcadik lakosa esett áldozatul a járványnak, a hidegnek, vagy az erőszaknak.

A rablást, a lakosság elleni erőszakot és a pusztító járványt Bar-sur-Aube városkáját illetően részletes esettanulmányban is ismerteti Uffindell. A nagyjából 4000 fős városka négyszer cserélt gazdát a hadjárat alatt, januárban a koalíció csapatai elfoglalták, február végén pár napra a franciák visszavették, ismét egy hónapra szövetséges uralom alá került, majd a hadjárat utolsó

napjaiban ismét a franciák kezére. Mindkét szövetséges bevonulás komoly fosztogatással járt, a második csata után állítólag tömeggyilkosságokra is sor került, de a hiányos kézzelfogható bizonyítékok és a nagyon regényes hangvételű beszámolók miatt az áldozatok számában nehéz igazságot tenni.

Az igazi pusztítást azonban itt is az átvonuló seregeket kísérő járvány okozta. 1814 márciusában szinte megállt az élet a kisvárosban a rengeteg halálozás miatt. A hosszútávú demográfiai következmények hiánya arra utal, hogy főképpen öregek és gyermekek estek áldozatul, más környékbeli települések ezt számszerűen is megerősítik. A könyv utolsó mondatai a megszállás és az azt kísérő erőszak pszichológiai hatását vetik fel – a keserű téma történelmileg igen izgalmas perspektíva, hiszen csupán nagyon áttételes forrásokon keresztül van lehetőségünk ezt a távoli múltban megvizsgálni.

Figyelembe véve nyomorult helyzetüket, s legfeljebb közömbös hozzáállásukat a császárhoz, a lakosság csak korlátozott mértékben vállalkozott partizántevékenységre. Történetek fogolyszabadítások és rajtaütések, de a gerillaháború nem öltött akkora mértéket, hogy érdemben befolyásolja a hadjárat sorsát. Bár egyes szövetséges tisztek élénk lakossági hadviselésről számoltak be, összességében nem volt a jelenség túl számottevő. Igaz, ebben maga Napóleon is szerepet játszott, a császár nem bízott a parasztmozgalmakban, így csak magasabb társadalmi státuszú embereknek engedélyezte szabadcsapatok alakítását.

Kevés történeti munka van, amely szűkebb témájának, és az azt körülvevő kontextusnak olyan hatásos és kompakt egyvelegét adná, mint a *Napóleon 1814*. Egyáltalán nem szigorúan hadtörténeti munka, a kor diplomáciai, politikai szövetének bemutatása, a hátsország, sőt, a hadseregek által okozott pusztítás és a restauráció alatt zajló újjáépítés története teljesen képes a történelmi időben és térben elhelyezni a kötetet. Nem gyakori, hogy háborúról az is bátran olvashat, akit a tényleges hadi események nem hoznak lázba, de annak ellenére, hogy fókusza egyértelmű, Uffindell munkája lehetőséget teremt erre is.